

Opinienota Energiebesparing 2020 - 2023

Vragen ter opiniëring :

- Wat vindt u van het voorstel tot aanpassing van onze ambitie m.b.t. energiebesparing ?
 - Wat vindt u van de voorgestelde aanpak en activiteiten voor de periode 2020 – 2023 ?
-

Dilemma's van de energietransitie

Hoe meer we op energiegebruik besparen, hoe minder energie we hoeven op te wekken.

Zo eenvoudig is het belang van energiebesparing voor de energietransitie te benoemen. Maar daarmee is het realiseren van energiebesparing nog geen eenvoudige opgave. Integendeel !

Als samenleving zijn we in onze levenswijze vergroeid geraakt met een hoge mate van energiegebruik en dankzij onze fossiele bronnen. Vermindering van gebruik en overschakeling op nieuwe energiebronnen grijpen diep in in ons dagelijks leven en hebben grote consequenties voor onze inwoners, onze bedrijven, onze instellingen en voor ons als gemeente. Dit raakt ons aller beleving, comfort en portemonnee .

Deze energietransitie is van een ongekende omvang. Over de noodzaak daarvan wordt al lang gesproken. En concrete doelen zijn al jaren geleden (inter)nationaal bepaald en afgesproken. Desondanks is er veel tijd verloren gegaan zonder dat we als Nederland echt grote stappen hebben gezet. Uit de overzichten blijkt dat Nederland ver achter blijft. Dat breekt nu op. Daar worden we nu vanuit de internationale samenwerkingsverbanden en door de rechter (Urgenda-vonnis) op aangesproken. Dat dwingt ons om substantieel te versnellen.

De energietransitie is dusdanig ingrijpend dat het draagvlak daarvoor broos is. Zowel maatschappelijk als politiek. Bovendien is deze transitie een zoektocht waarin veel nog onzeker is en we telkens voor verrassingen komen te staan.

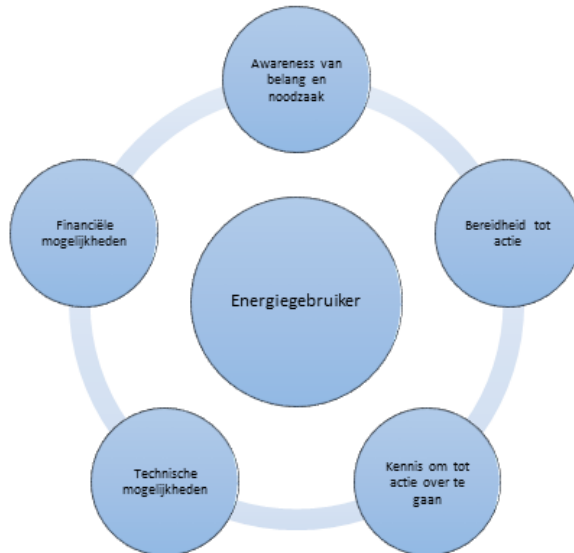
Om de gewenste beweging te krijgen, moet er de bereidheid zijn binnen de samenleving om fundamenteel te veranderen. Daarvoor is nodig dat er voldoende belang tegenover staat dat als zodanig wordt gevoeld door degenen die aan de knoppen kunnen draaien. En zij moeten over de mogelijkheden beschikken om daaraan inhoud te geven.

Dit zijn grote dilemma's van de energietransitie. Veel van de uitvoering ligt op het bord van gemeenten. Als gemeente die ambitieus is om daaraan haar bijdrage te leveren, worden wij hier vol mee geconfronteerd. Ook met de maatschappelijke gevoelens die dit oproept. De gemeente is nu eenmaal de overheid die het meest dichtbij de dagelijkse praktijk staat. Dit vertaalt zich ook naar de politieke besluitvorming.

De uitdaging van de energietransitie is te vergelijken met een expeditie. Het doel staat vast, maar de weg er naar toe is onbekend terrein. We hebben hier geen ervaring mee, we zijn hier niet voor toegerust en we weten niet wat ons onderweg te wachten staat. Kortom : we hebben geen spoorboekje en de weg naar het doel is niet lineair. En toch moeten we keuzes maken die grote consequenties hebben. Deze onzekerheid maakt ook onderdeel uit van het politieke besluitvormingsproces en moeten we derhalve een plaats geven.

Drive tot beweging

Of en in welke mate de gebruikers van energie in beweging komen, hangt af van de mix van factoren waarmee zij te maken hebben :

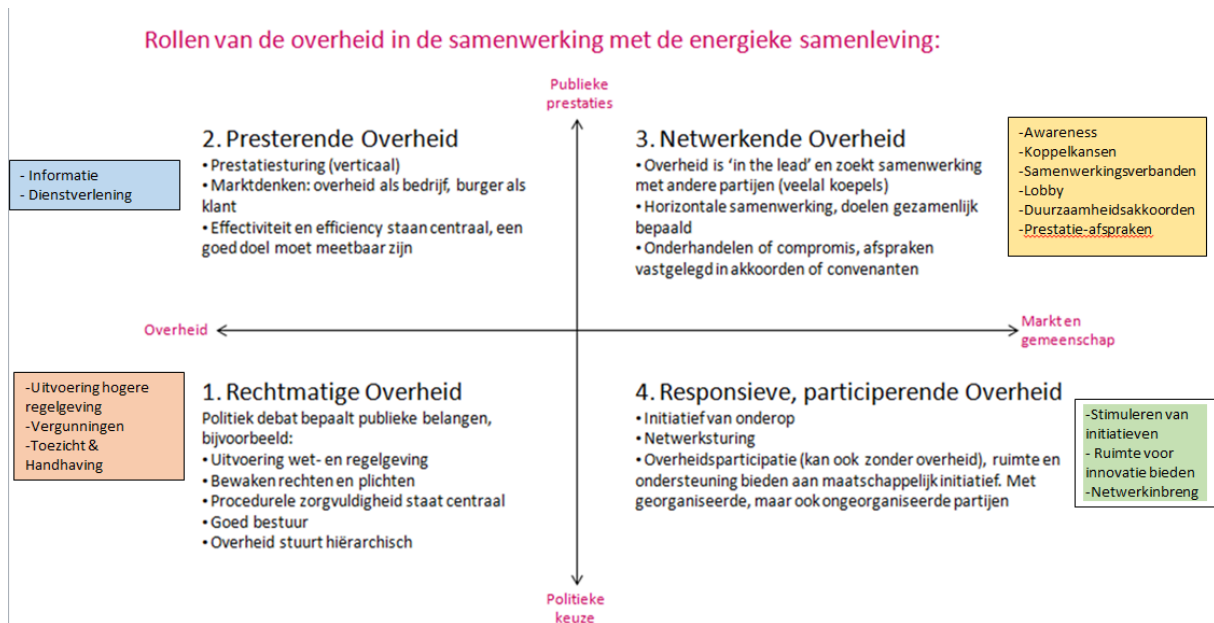


Voor de noodzakelijke beweging zijn 3 niveau's te onderscheiden :

- *Gedragsverandering*
 - Vb : het licht uitdoen, de computer afzetten, minder gebruik van mobieltjes, de verwarming lager zetten, minder lang douchen, vaker de fiets nemen, andere productieprocessen e.v.a.
- *Aanpassing van bestaand gebruik*
 - Vb : isoleren van wanden, vloerverwarming,
- *Investering in nieuw gebruik*
 - Vb : nieuwbouw, aanschaf van zonnepanelen; vervanging door zuinigere apparaten; elektrische auto; nieuwe productieprocessen

Rol gemeente

Voor ons als gemeentelijke overheid die aan de lat staat om in de eigen gemeenschap de energietransitie mede vorm te geven, is het de kunst om inwoners en stakeholders daarin mee te krijgen. Daarvoor beschikken wij, afhankelijk van de specifieke situatie, over verschillende knoppen waaraan wij kunnen draaien. Vaak kunnen wij niet meer doen dan onze invloed aanwenden. Soms kunnen wij meer sturen omdat wij over de juiste instrumenten beschikken zoals wetgeving die het mogelijk maakt om te handhaven of overeenkomsten die we zijn aangegaan waarop we ons kunnen beroepen.



Per onderwerp bepalen wij welke knoppen wij kunnen en willen inzetten.

- *Bewustheid creëren*
 - Vb uitdragen van de waarom-boodschap; in gesprek met ; lessen op scholen;
- *Informatie geven*
 - Vb voorlichtingsbijeenkomsten; website met verwijzingen
- *Initiatieven nemen*
 - Vb innovatie; Potgieterstraat
- *Stimuleren*
 - Vb ondersteunen van Brabant woont Slim, ECO, Escoss, Buurkracht; zonnedaken ter beschikking stellen
- *Partijen verbinden*
 - Vb stakeholderbijeenkomsten ; Week van de Duurzaamheid
- *Faciliteren*
 - Vb leningen; ontzorgingstraject
- *Sturen*
 - Vb akkoorden; prestatie-afspraken met de woningcorporaties
- *Afdwingen*
 - Vb van het gas af voor nieuwbouw; Toezicht en Handhaving
- *Randvoorwaarden scheppen*
 - Vb samen : lobby van VNG en G40; bilateraal
- *Zelf doen*
 - Vb Openbare Ruimte en eigen vastgoed

In de afgelopen jaren hebben we al deze instrumenten benut al naar gelang de specifieke situatie. Dat beschrijven we in bijgaande Agenda Energiebesparing.

Awareness

We constateren dat de awareness de gewenste kant uitgaat. Om de noodzaak van de energietransitie kan niemand meer heen. Dagelijks landt dit via de media op de keuken- en

bestuurstafels. Zonnepanelen komen op steeds meer daken van huizen en bedrijfspanden; nieuwbouw is inmiddels gasloos ; bij de aankoop van apparaten wordt meer gelet op het energiegebruik; bedrijven en woningcorporaties verduurzamen; productieprocessen veranderen. Zo maar een reeks van voorbeelden die u aantreft in de Agenda Energiebesparing 2020 – 2023 die deel uitmaakt van deze Opinienota. *Bijlage*

Deze ontwikkeling wordt versneld door wettelijke maatregelen en door financiële prikkels. Denk aan de verplichting voor bedrijven om inzage te geven in hun energiegebruik respectievelijk de stijging van de elektriciteitsstarieven. Dit proces van stimuleren en ontmoedigen gaat ongetwijfeld door. Zo staan wettelijke maatregelen uitgelijnd (vb energie-eisen voor kantoren; overgang naar elektrische auto's) en andere zullen volgen. Daarmee krijgen wij tevens nieuwe handvatten om de energiebesparing in Oss te versnellen. *Bijlage*

Tegenkrachten

Zoals gezegd wordt de energietransitie politiek-maatschappelijk verschillend beleefd. Dat gaat van overtuiging tot ontkenning en alle gradaties daar tussenin. In de stroom van berichtgeving afkomstig van politici, wetenschappers, echte en zelf benoemde deskundigen, is voor eenieder voldoende argumentatie te vinden voor het eigen standpunt. Tegenstrijdige geluiden over zaken zoals de noodzaak, het effect, praktijkervaringen, betaalbaarheid, netwerkcapaciteit en internationale ontwikkelingen, helpen niet om weerstand om te buigen naar een ontvankelijker houding van inwoners en bedrijven. Noch om tot gedragen politieke besluitvorming te komen. Wij realiseren ons echter dat dit inherent is aan ingrijpende transities.

Resultaat

Ondanks de toegenomen awareness gaat het niet hard genoeg met de energiebezuiniging. Zie daarvoor het CE Delft rapport dat wij hebben laten maken om de voortgang van de energiebesparing in Oss te monitoren. *Bijlage*. Dit rapport is een actualisering van het eerdere rapport uit 2016 dat als 0-meting dient. Wij vinden het belangrijk om ons periodiek die spiegel voor te houden.

Daarbij realiseren we ons dat deze cijfers niet de actuele stand van zaken weergeven. We beschikken nog niet over openbare gegevens over 2018 en 2019. Wij denken dat in deze periode de versnelling van awareness en de vertaling in actie zich heeft doorgezet. Ook hebben we mooie resultaten geboekt met onze initiatieven en resultaten. De meest spraakmakende hebben we samengevat in de perscompilatie. Zie *bijlage*. Desondanks is het nog maar de vraag of dat ook heeft geleid tot een hogere netto-besparing van het energiegebruik. Dat zal later blijken uit de nieuwe cijfers.

De belangrijkste conclusies uit het CE Delft onderzoek zijn :

- De gerealiseerde energiebesparing in de periode 2014-2017 is ondanks alle inspanningen gering :
 - o Het totale energiegebruik, excl .het gebruik van zonnepanelen op woningen, is met 0,5 % gedaald.
 - o Het gebruik per inwoner is licht gedaald. Over 3 jaar : 1,4 %. Dit is in lijn met de landelijke cijfers. Wel is er sprake van een jaarlijkse daling van het energiegebruik per huishouden in Oss : 2,2 %.

Deze cijfers plaatsen we tegen de achtergrond van de landelijke opgave en onze ambitie. Over de periode 2014 – 2017 blijven we met 0,5 % over 3 jaar fors achter op de landelijke doelstelling van 1,5 % besparing per jaar. Dit legt ons een extra inhaal-opgave op voor de jaren daarna.

Onze verklaring is tweeledig. Die geeft tevens aan hoe complex de opgave is. Enerzijds gaat het niet hard met de ombuiging naar vermindering van het gebruik. En anderzijds stijgt het gebruik door de groeiende economie en welvaart, door de toename van bevolking en industrie en door de elektrificering van o.m. auto's en warmtevoorzieningen.

Evaluatie

Met deze wetenschap hebben wij gekeken naar onze inspanningen in de afgelopen 2 jaren en ons beraden op de ambitie en aanpak voor de komende periode van 3 jaar. Daarbij hebben we de inzichten uit het rapport van CE Delft en andere actualiteiten verwerkt.

In de Agenda die wij in 2018 ter opiniëring aan de Gemeenteraad hebben voorgelegd, hebben we geschetst wat er aan activiteiten liep en wat de plannen voor de komende periode waren. In de achtereenvolgende begrotingen hebben we aangegeven wat de plannen voor het komende jaar waren. En in de programma-evaluaties hebben we verslag gedaan van de voortgang. Met afzonderlijke College- en Raadsbesluiten zijn initiatieven mogelijk gemaakt zoals leenfaciliteiten en prestatieafspraken met de woningcorporaties. En binnen onze eigen directe invloedssfeer hebben we fors geïnvesteerd in verduurzaming, zoals in de openbare ruimte en in ons vastgoed.

Nieuwe opdrachten

Sinds 2018 hebben gemeenten er 2 nieuwe ingrijpende opdrachten van de Rijksoverheid bijgekregen : tijdig zorgen dat we van het gas af komen en de regionale energiestrategie (RES).

Gasloos

Om van het gas af te komen, moeten alle gemeenten een warmtevisie maken. Deze moet in 2021 gereed zijn. Dat betekent dat er nieuwe bronnen moeten worden gevonden die energie genereren. Voor nieuwbouw speelt dit al sinds medio vorig jaar toen gasloos verplicht is gesteld. Dé grote opgave betreft de bestaande bouw. Voor zover wij tot nu toe kunnen inschatten, zal dit in Oss leiden tot een verhoogd beroep op elektriciteit.

RES

Dit jaar moeten de 30 regio's waarin ons land is opgedeeld, aangeven hoe zij denken hun deel van de rijksopgave voor de energietransitie met betrekking tot de bebouwde omgeving en elektriciteit in te vullen. Onze regio Noord Oost Brabant heeft becijferd welke energiebesparing haalbaar is in 2030. Ingeschat wordt dat 11% mogelijk moet zijn. Wij denken dat dit een zware uitdaging is omdat we , zoals we hiervoor hebben geschetst, voorzien dat de vraag eerder gaat stijgen dan afnemen en omdat elektriciteit nodig zal zijn voor de warmtevoorziening.

Ambitie

De ervaringen tot nu toe, gecombineerd met onze inschattingen voor de komende jaren, maken duidelijk dat onze ambitie zoals we die in 2014 en 2015 hebben bepaald, niet langer realistisch is : 50 % besparen dwz 1,5 % per jaar. Daarom willen wij onze ambitie opnieuw bepalen. Daarover hebben wij ook gesproken in de Opiniëcommissie van 12 december.

De maatregelen gericht op energiebesparing moeten technisch mogelijk zijn, financieel draagbaar en sociaal rechtvaardig zijn. Om de gewenste beweging te krijgen, moet er voldoende maatschappelijke acceptatie zijn. Wij maken ons daar hard voor in onze eigen projecten, in gezamenlijke projecten (o.a. RES) en aan de voorkant : naar Rijk en Provincie (o.a. via de G40 en VNG).

We stellen voor onze ambitie voor energiebesparing de komende 3 jaar als volgt te bepalen :

1. *We doen wat we moeten doen. En dat is al een enorme uitdaging !*
2. Volgens het Klimaatakkoord is dat 49 % CO2 reductie in 2030 en 95% in 2050.
3. Daarvoor moeten we o.a. duurzame energie opwekken en energie besparen.
 - a. We richten ons daarbij op de doelstellingen voor 2030.
 - b. Met steeds een doorkijk naar 2050. Daarbij hanteren we de no regret-attentie dwz we wegen bij alles wat we doen af in hoeverre dit ons kan gaan opbreken op weg naar CO2-neutraal in 2050.
 - c. Voor de bebouwde omgeving en elektriciteit is de RES onze opgave.
4. Voor energiebesparing in de bebouwde omgeving richten we ons in Oss op :
 - i. Energiebesparing : 11% in 2030 = 1,1 % per jaar
 - ii. Transitie Warmte :
 1. Vanuit het Klimaatakkoord moet iedere gemeente in 2021 zijn warmtevisie gereed hebben
 2. Vanuit de RES moet dit jaar de regionale analyse van warmtestructuren gereed zijn.
5. Daarnaast gaan we voor elk van de overige tafels ,te weten Industrie, Mobiliteit en Landbouw, afzonderlijk de ambitie bepalen samen met het Osse veld

Inmiddels heeft de gemeenteraad op 5 maart jl via een motie haar oorspronkelijke ambitie met betrekking tot de energietransitie bijgesteld. Voor energie besparing zijn de onderdelen 3 en 4 vastgesteld als de nieuwe Osse ambitie.

Aanpak

Hoe we onze Osse doelstelling willen bereiken, hebben we in de Duurzaamheidscirkel van 2016 beschreven. Die lijn willen we vasthouden.

- Ambitie :

- Van veilig ver weg naar concreet dichtbij! We richten ons op doelen dichtbij en vertalen dat in concrete aanpak.

- Impact :

- We richten ons naast initiatieven met een beperkt bereik vooral op “massa” maken!

- Commitment :

- Van het samen eens zijn naar concrete prestatie leveren! Zo nodig spreken we elkaar hierop aan.

- Voorbeeldgedrag :

- Elke partij laat in zijn eigen aanpak zien dat het hem menens is. Dat geldt versterkt voor ons als gemeente.

- Voorlichting en educatie :

- We hebben de eigen lokale politiek, gemeenschap en maatschappelijke partners nodig om de gemeentelijke opgave te realiseren. We zullen hen onderweg moeten meenemen. Gelet op het achterliggende doel moet extra aandacht uitgaan naar de jeugd als generatie van de toekomst.

Onze rol als gemeente

We hebben ons afgevraagd of we het beoogde nieuwe doel bereiken als we op dezelfde wijze doorgaan. Daarom hebben we gereflecteerd op de rol zoals we die in 2018 en 2019 hebben ingevuld. Onze conclusie is dat we als gemeente de komende periode een rol moeten kiezen die beter past in het huidige tijdsgewricht en die beter aansluit bij onze mogelijkheden en middelen. In meer algemene zin past dit in het proces dat breder loopt binnen de gemeentelijke organisatie.

We hebben opnieuw gekeken naar onze invloedssfeer en de knoppen waar wij aan kunnen draaien zoals hiervoor geschetst. Een realistische kijk op onze invloed is nodig om die te kunnen vertalen naar een effectievere aanpak en naar de verwachtingen die wij wekken bij onze inwoners, bedrijven en overige stakeholders.

Daarvoor hanteren we onderstaand schema :



We hebben gemerkt dat er teveel onduidelijkheid over onze rol is ontstaan. In contacten met stakeholders en in discussies binnen de gemeenteraad. Per onderwerp hebben wij verschillende rollen en daaruit voortkomende verantwoordelijkheden. Maar regelmatig ontstaat in- en extern verwarring omdat wij verantwoordelijk worden gehouden voor zaken die binnen de invloedssfeer van anderen liggen. In deze nota gebruiken we het schema om duidelijk te maken hoe wij onze rol per onderdeel zien.

Innovatie

De energietransitie zet velen aan tot innovatie. Daaraan geven wij graag ruimte voor zover dat kan. Wij verwachten dat technologische ontwikkelingen nieuwe perspectieven zullen bieden. Waar mogelijk maken we daarvan gebruik.

Uitstellen van versnelling van de energiebesparing is niet gewenst en verantwoord. Daarom zullen wij gebruik moeten maken van wat de markt op dit moment aanbiedt. Ook al is de verwachting dat er betere technieken beschikbaar komen. Wij richten ons nu op 2030 in het vertrouwen dat tegen die tijd nieuwe technieken het gemakkelijker maken om de doelstelling van 2050 dichterbij te brengen.

Koppelkansen

De energietransitie staat niet op zichzelf. Ook de energiebesparing raakt andere opgaven en waarden. Zonnepanelen op daken, nieuwe gevels, warmte-installaties tekenen het beeld van de buitenruimte. Isoleren van woningen roept de vraag op of vervangende nieuwbouw wellicht efficiënter is en tegelijkertijd een impuls kan zijn voor wijkvernieuwing. Met het circulair maken van

onze economie kunnen we energie besparen. En zo zijn veel meer voorbeelden te geven. Wij blijven hiernaar actief zoeken.

Economische kansen

De energiebesparing biedt volop economische kansen voor ons bedrijfsleven en onze ZZP-ers. Wij moedigen aan dat zij hierop inspelen en elkaar hierin stimuleren. Het zou bij Oss passen als ons bedrijfsleven wordt herkend om zijn innovatieve drive op dit sterk groeiende werkterrein. Inmiddels kennen wij al diverse inspirerende voorbeelden.

In regioverband is door NO Brabant Werkt een analyse gemaakt van wat de energietransitie vraagt van de arbeidsmarkt en de opleiding van medewerkers. Dit is verwerkt in een Actieplan Energietransitie.

Organisatie

College-brede verantwoordelijkheid

Onze ambitie met betrekking tot CO₂-reductie en energiebesparing is meer dan een formele College-verantwoordelijkheid. We hebben de aanpak verdeeld in lijn met de portefeuilleverdeling. Dit strookt ook met de relatie die de portefeuillehouders hebben met de relevante stakeholders.

- Wethouder van der Schoot : Algemene coördinatie; Wonen Kernen en Buitengebied; Agrarische Sector; Erfgoed; RES; Openbare Ruimte.
- Wethouder van Orsouw : Wonen Stad; Mobiliteit
- Wethouder den Brok : Bedrijfsleven w.o. industrie; gemeentelijk vastgoed
- Wethouder van Geffen : Scholen; Sportaccommodaties
- Wethouder van Kessel : Evenementen; kermissen
- Burgemeester Buijs : VTH; Global Goals

Mankracht

De afgelopen jaren hebben wij vanuit de portefeuille Energie 1 fte ingezet voor energiebesparing. Later aangevuld met beperkte capaciteit voor de RES. Op diverse dossiers waren andere medewerkers, vaak incidenteel, betrokken vanuit Openbare Ruimte, VTH, in de relatie met woningcorporaties en contacten met het bedrijfsleven. En wij hebben steeds vaker een beroep moeten doen op externen.

De aanpak die wij voorstaan voor de komende 3 jaren vraagt een kwantitatief en kwalitatief aangepaste bemensing. Het schema van overheidsrollen laat zien dat er verschillende competenties nodig zijn. Op de bemensing komen wij terug in de bespreking over de prioritering. Daarbij merken wij alvast op dat de dynamiek binnen de arbeidsmarkt op het terrein van energie dusdanig is dat het moeilijk is om de geschikte mensen te vinden en te behouden.

Financiële middelen

Vooralsnog lijken voldoende financiële middelen beschikbaar te zijn voor de voorgestelde aanpak van onze energiebesparing. We kunnen putten uit het Duurzaamheidsfonds. Er komt geld uit Rijksbijdragen. We hebben met succes subsidies gevraagd. En vanaf 2022 rekenen we op bijdragen uit het Duurzaamheidsfonds van Windpark Elzenburg/de Geer.

We moeten rekening houden met nieuwe Rijksopgaven mbt de energietransitie. Daarbij is het afwachten of daar reële vergoedingen tegenover komen te staan. In overkoepelend verband (VNG; G40) maken we ons hard hiervoor.

In de Kadernota en Begroting komen wij terug op de financiële consequenties.

Bijlagen

Bijlagen

- Agenda Energiebesparing 2020 – 2023 in concept
- Rapport CE Delft *“Oss energieneutraal 2050. Situatie 2019 ten opzichte van 2016”*
- Overzicht van actuele wettelijke verplichtingen
- Perscompilatie van spraakmakende initiatieven
- Overzicht duurzaamheidslening
- Duurzaamheidsakkoord met woningcorporaties
- Prestatie-afspraken met woningcorporaties + overzicht van projecten
- Overzicht *Duurzaamheid in de Openbare Ruimte*